

φωτογραφία: [Plasticobilism](#)

Γιώργος Παυλόπουλος

«Δώρο του Αλλάχ» χαρακτήρισε ο Ερντογάν την απόπειρα πραξικοπήματος η οποία εκδηλώθηκε την Παρασκευή 15 Ιουλίου, κυρίως από μια μερίδα του στρατού. Στις οκτώ δε ημέρες που έχουν μεσολαβήσει από τη θριαμβευτική του επικράτηση μετά από σύντομες μάχες στην Κωνσταντινούπολη και την Άγκυρα, απέδειξε στους πάντες, εντός και εκτός συνόρων, τι ακριβώς εννοούσε με αυτά του τα λόγια. Και παράλληλα, φανέρωσε ότι ήταν ουσιαστικά ο ίδιος που είχε ζητήσει από τον ...Παντοδύναμο να του κάνει αυτό ακριβώς το δώρο.

Πράγματι, από τις πρώτες κιόλας ώρες, ο μηχανισμός του Ερντογάν και του Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ) κινήθηκαν με εξαιρετικά μεγάλη αποφασιστικότητα, αξιοζήλευτη ακρίβεια και τρομακτική ταχύτητα ώστε να γεννιούνται εύλογα ερωτήματα αναφορικά με το εάν και κατά πόσο είχαν «μυριστεί» πως κάτι ετοιμάζεται και το άφησαν να εξελιχθεί, στήνοντας έτσι μια περίτεχνη παγίδα στους αντιπάλους τους. Πολύ περισσότερο καθώς αρχικά η ΜΙΤ και στη συνέχεια η Μόσχα και η Τεχεράνη «διέρρευσαν» πως είχαν ενημερώσει σχετικά τον Ερντογάν αρκετές ώρες προτού βγουν τα τανκς στους δρόμους -και πάντως, επαρκείς ώστε να υπάρξει η αναγκαία οργάνωση της αντεπίθεσης και ο ίδιος να γλιτώσει από τους επίδοξους δεσμοφύλακες ή εκτελεστές του.

Σε κάθε περίπτωση, αυτό που έχει τη μεγαλύτερη σημασία είναι τα όσα ακολούθησαν, με τους αριθμούς να μην αφήνουν κανένα περιθώριο για αμφιβολία και παρερμηνείες, καθώς ο πρόεδρος της Τουρκίας και ηγέτης του ΑΚΡ είναι αποφασισμένος να μην αφήσει το «δώρο» να πάει χαμένο. Για του λόγου το αληθές, μέχρι το απόγευμα της Παρασκευής και με συνοπτικές διαδικασίες, είχαν απολυθεί, τεθεί σε διαθεσιμότητα, ανακριθεί ή ακόμη και συλληφθεί και φυλακιστεί περισσότερα από 60.000 στελέχη του κρατικού τομέα, όλων των βαθμίδων και κάθε ειδικότητας, με την κατηγορία της συμμετοχής στο δίκτυο του Γκιουλέν, της συνεργασίας τους με τους επίδοξους πραξικοπηματίες ή απλώς και μόνο επειδή κάποια στιγμή είχαν τολμήσει να αμφισβητήσουν την παντοδυναμία του Ερντογάν και την επέλαση του ΑΚΡ.

Το βάρος έπεσε, φυσικά, στους πιο νευραλγικούς τομείς του κράτους: τον στρατό και τις δυνάμεις καταστολής, τις δομές της δικαιοσύνης και του τραπεζικού κλάδου και, φυσικά, τους ιδεολογικούς μηχανισμούς, δηλαδή την εκπαίδευση και τα ΜΜΕ. Αποδεικνύοντας έτσι, εκτός των άλλων, ότι ο Ερντογάν, αν και βαθιά συντηρητικός και φανατικός αντικομμουνιστής, έχει συνειδητοποιήσει πλήρως την αξία ενός από τα βασικότερα δόγματα του λενινισμού: ότι ο έλεγχος της κρατικής εξουσίας δεν μπορεί να διασφαλιστεί παρά μόνο δια της βίας.

Ένα πραξικόπημα που δεν ξάφνιασε

Η απόπειρα πραξικοπήματος στην Τουρκία δεν αποτέλεσε σε καμία περίπτωση κεραυνό εν αιθρία. Για μια ακόμη φορά στην ιστορία της χώρας —μετά το 1960, το 1971, το 1980 και το 1997— η παρέμβαση του στρατού ήρθε να αποτυπώσει και παράλληλα να επιχειρήσει να λύσει το «κουβάρι» των αντιθέσεων και συγκρούσεων που υπάρχουν και έχουν οξυνθεί, με αποτέλεσμα να εκδηλώνονται διαρκώς σε όλα τα επίπεδα, στην οικονομία και την πολιτική, στο εθνικό ζήτημα και στη διπλωματική αρένα.

Με την Τουρκία να βρίσκεται εδώ και καιρό βυθισμένη σε μια πολύπλευρη κρίση και τα καταστροφικά σενάρια να φαντάζουν καθημερινά πιο πιθανά, η προσπάθεια βίαιης ανατροπής της κυβέρνησης και αλλαγής των πολιτικών συσχετισμών και των κανόνων του παιχνιδιού ήταν ουσιαστικά μια προαναγγελθείσα εξέλιξη. Πρακτικά, η Τουρκία αποτελεί σήμερα τον πιο αδύναμο κρίκο και τον μεγάλο ασθενή σε μια περιοχή η οποία κυριολεκτικά φλέγεται. Από την τροπή δε που θα πάρουν οι εξελίξεις σε αυτήν και από την πτέρυγα της αστικής τάξης που θα βάλει τελικώς τη σφραγίδα της —μιας και σήμερα το εργατικό κίνημα και η Αριστερά μοιάζουν να μην έχουν τη δύναμη να αναμετρηθούν κατά μέτωπο και να προβάλουν μια ρεαλιστική εναλλακτική διέξοδο- θα κριθούν πολλά για τις γύρω χώρες και για τους αυριανούς συσχετισμούς στο ιμπεριαλιστικό στρατόπεδο.

Για την ώρα, αυτός που μοιάζει να έχει μαζέψει όλο το ...χαρτί είναι ο Ταγίπ Ερντογάν και εκείνη η πτέρυγα του πολιτικού Ισλάμ της οποίας τα συμφέροντα εκφράζει και προωθεί. Αν θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς, μάλιστα, πρέπει να παραδεχτούμε πως ο Ερντογάν αποδεικνύεται εξαιρετικά διορατικός και ικανός στην πολιτική σκακιέρα, ενίοτε καταφέροντας να μετατρέψει σε πλεονέκτημά του ακόμη και τις πιο σοβαρές απειλές: την πιθανότητα κατάρρευσης του οικονομικού σαξέξ στόρι των τελευταίων 13 ετών, την υπονόμυσή του από Αμερικανούς και Ευρωπαίους, αλλά και τα σενάρια διαμελισμού της Τουρκίας, κυρίως εξαιτίας της αναζωπύρωσης του πόθου των 15-20 εκατομμυρίων Κούρδων που κατοικούν στο έδαφός της και άλλων τόσων περίπου στις γύρω χώρες για την απόκτηση ενός ανεξάρτητου κράτους.

Πράγματι, ειδικά στην οικονομία, έχοντας επιτύχει να ανεβάσει κατηγορία τη χώρα του -από φτωχή και παρακατιανή, είναι πλέον μέλος της ομάδας των G20 και δη το πιο εντυπωσιακά αναπτυσσόμενο μετά την Κίνα —ο Ερντογάν και η κυβέρνησή του βρίσκονται τώρα αντιμέτωποι με μια θανάσιμη απειλή. Μια απειλή που έχει τη ρίζα της στην παγκόσμια κρίση η οποία εκδηλώθηκε το 2008 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα με αμείωτη ένταση, πλήττοντας ιδιαίτερα τις αποκαλούμενες «αναδυόμενες χώρες». Αυτές, δηλαδή, που βάσισαν στην εκτίναξή τους αφενός στην ανυπαρξία ακόμη και των πιο στοιχειωδών εργατικών δικαιωμάτων και, αφετέρου, στην πλημμυρίδα των δολαρίων και των επενδύσεων από τις μητροπόλεις του καπιταλισμού την εποχή των «παχιών αγελάδων», τώρα όμως βρίσκονται αντιμέτωπες με τα χειρότερα σενάρια, που ήδη έχουν προκαλέσει ανατροπές σε ορισμένες.

Πώς χειρίζεται, όμως, ο Ερντογάν την κατάσταση; Πολύ απλά, αποδυναμώνοντας με κάθε τρόπο τους αντιπάλους του και, στη συνέχεια, προβάλλοντας το εξής επιχείρημα προς το κεφάλαιο, αλλά και (ελαφρώς παραλλαγμένο) προς τα μεσαία και τα χαμηλότερα στρώματα: εάν η Τουρκία καταρρεύσει οικονομικά, τότε δεν θα πέσω στον γκρεμό μόνο εγώ, αλλά θα γκρεμιστούμε όλοι μαζί, καθώς και τα όσα έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια —νέες επιχειρήσεις και ισχυρή κερδοφορία, αλλά και σπίτια, αυτοκίνητα, καταθέσεις κ.λπ.

Κάτι ανάλογο κάνει και με το εθνικό ζήτημα, που είναι φανερό ότι έχει φουντώσει και δεν πρόκειται σε καμία περίπτωση να λυθεί με τον γενικευμένο πόλεμο που έχει κηρύξει η Άγκυρα κατά του κουρδικού λαού και των οργανώσεών του. Εάν ηττηθούμε σε αυτή την αναμέτρηση, τους διαμηνύει, τότε αυτό θα σημάνει

τον διαμελισμό της Τουρκίας και τη μετατροπή της σε νέα Συρία, Ιράκ ή Λιβύη. Και τότε, προσθέτει, πάλι χαμένοι θα είμαστε όλοι μαζί: το κεφάλαιο γιατί χωρίς ισχυρή εθνική βάση θα έχει λιγότερες δυνατότητες να επεκταθεί σε νέες αγορές, αλλά και οι κάτω γιατί η κρίση που θα έρθει θα προκαλέσει φτώχεια και εκτίναξη της ανεργίας.

Με τον ίδιο τρόπο χειρίζεται και τους ξένους συμμάχους (και αντιπάλους) του ο Ερντογάν. Ειδικά απέναντι στους Αμερικανούς, προς τους οποίους δεν είναι σε θέση να κάνει εκβιασμό με το προσφυγικό, λέει το εξής απλό: Μπορεί να μην με συμπαθείτε και να προτιμάτε να φύγω από τη μέση, όμως εάν αυτό συμβεί τότε όχι απλώς θα υπάρξει κίνδυνος ενός εμφυλίου στην Τουρκία, αλλά ολόκληρη η περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής θα κινδυνεύσει να μετατραπεί σε ένα απέραντο πεδίο πολεμικών συγκρούσεων, τινάζοντας στον αέρα τα συμφέροντα και τους σχεδιασμούς σας.

Ακόμη και την απειλή της ολοκληρωτικής του απομόνωσης και της συγκρότησης εναντίον του ενός μετώπου που μέχρι πρόσφατα δεν θα το φανταζόταν ούτε ο πιο διεστραμμένος νους —ανάμεσα στις ΗΠΑ και τη Ρωσία— ο Ερντογάν έχει σοβαρές πιθανότητες όχι απλώς να την ακυρώσει, αλλά να τη μετατρέψει σε ατού για τον ίδιο. Ο ελιγμός με τη συγγνώμη προς τον Πούτιν μπορεί να του κόστισε μερικά δράματι περηφάνειας, όμως του πρόσφερε μια πολύτιμη διέξοδο και ένα χαρτί με το οποίο μπορεί άνετα να εκβιάσει την Ουάσινγκτον, το Βερολίνο και τις Βρυξέλλες —αν δεν μου κάνετε τις χάρες, θα βρω καταφύγιο στο Κρεμλίνο!

Θεωρώντας, λοιπόν, ότι έχει πιάσει τους πάντες στη φάκα του, ο Ερντογάν και η κυβέρνησή του επιχειρούν να κάνουν ρελάνς στο πραξικόπημα με ένα δικό τους πραξικόπημα, ανασύροντας από το οπλοστάσιό τους όλες τις εφεδρείες με σκοπό να υποχρεώσουν το σύνολο των αντιπάλων τους σε μια στρατηγική ήττα, από την οποία δεν θα σηκώσουν ξανά εύκολα κεφάλι. Φυσικά, δεν πρόκειται να λυπηθούν την Αριστερά, τους Κούρδους, τους αγωνιστές της δημοκρατίας και τα συνδικάτα επειδή τάχθηκαν κατά των πραξικοπηματιών. Αντιθέτως, μόλις αδρανοποιήσουν και φοβίσουν επαρκώς τους «συστημικούς», θα στρέψουν όλη τη δύναμη πυρός εναντίον τους, καθώς τους θεωρούν ως την πραγματική και πιο σοβαρή απειλή. Βγάζοντας, ταυτόχρονα, τη γλώσσα στους Ευρωπαίους που δήθεν τον επικρίνουν -οι Γάλλοι τα ίδια δεν κάνουν;- αλλά και τους Αμερικανούς που παραμένουν ένθερμοι θιασώτες της θανατικής ποινής.

Δυστυχώς, όμως, οι αντιθέσεις και η δυναμική των εξελίξεων είναι τόσο μεγάλες ώστε δεν θα μπορέσουν για πολύ καιρό να κοιμούνται ήσυχοι. Ο επόμενος γύρος θα είναι πολύ πιο δύσκολος, άλλωστε.

Τρία «βουβάλια» συνθλίβουν το λαό της Τουρκίας

Αναμφίβολα, ο Ταγίπ Ερντογάν και το τμήμα της τουρκικής αστικής τάξης που εκφράζει πολιτικά βγαίνουν πολλαπλά ενισχυμένοι από τα τελευταία γεγονότα. Θα συνιστούσε τουλάχιστον αφέλεια, όμως, κάθε ισχυρισμός ότι το ξεκαθάρισμα λογαριασμών τελειώνει εδώ -τόσο εντός συνόρων όσο και ανάμεσα στην ομάδα που κυριαρχεί σήμερα στην Άγκυρα και τους ανταγωνιστές της στην ευρύτερη περιοχή. Εξάλλου, τα τρία ισχυρά και ανταγωνιστικά στρατόπεδα που υπάρχουν στην Τουρκία διαθέτουν πολύ μακρά παράδοση και βαθιές ρίζες για να εξαφανιστούν έτσι εύκολα από προσώπου γης ή, έστω, να αποδυναμωθούν σε τέτοιο βαθμό ώστε να πάψουν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις από εδώ και στο εξής.

Το πρώτο, οι «κεμαλιστές», διαθέτει ρίζες οι οποίες φτάνουν στην εποχή των Νεότουρκων και την ίδρυση του σύγχρονου τουρκικού κράτους, το 1923. Οι «κεμαλιστές» ήταν οι αδιαμφισβήτητοι κυρίαρχοι στη χώρα επί πολλές γενιές και σχεδόν οκτώ δεκαετίες, δηλαδή μέχρι τις αρχές του 21ου αιώνα, ελέγχοντας όλες τις βασικές λειτουργίες της κοινωνίας και του κράτους. Η αιχμή του δόρατός τους δεν ήταν άλλη από τις ένοπλες δυνάμεις, την αστυνομία και τις μυστικές υπηρεσίες, που εγγυούνταν την κοσμικότητα του κράτους και επενέβαιναν όποτε κρινόταν αναγκαίο: Όταν απειλούνταν ο συγκεκριμένος

χαρακτήρας από τους ισλαμιστές, όταν το εργατικό κίνημα και η Αριστερά επιχειρούσαν να φέρουν στο προσκήνιο το κοινωνικό ζήτημα και να αμφισβητήσουν τον ρόλο της χώρας ως του προκεχωρημένου φυλακίου του NATO και των ΗΠΑ απέναντι στην ΕΣΣΔ κατά τον Ψυχρό Πόλεμο ή, τέλος, όταν οι Κούρδοι αποφάσισαν να διεκδικήσουν δυναμικά και αποφασιστικά το αυτονόητο δικαίωμά τους να έχουν ανεξάρτητο κράτος.

Στο δεύτερο στρατόπεδο θα μπορούσαμε να πούμε ότι ανήκουν όσοι, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, αντιπροσωπεύουν την πιο φιλελεύθερη, διεθνιστική και φιλική προς τον καπιταλισμό πτέρυγα του Ισλάμ. Τις τρεις προηγούμενες δεκαετίες η πτέρυγα αυτή κατάφερε, με κάθε δυνατό μέσο, να γνωρίσει αλματώδη ανάπτυξη, να συγκροτηθεί οργανωτικά και να δημιουργήσει σταδιακά ισχυρά προγεφυρώματα τόσο στη βάση όσο και στο εποικοδόμημα. Καθοριστικό και κεντρικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία είχε ο Φετουλάχ Γκιουλέν, ο ιμάμης που από το 1999 ζει αυτοεξόριστος στην Πενσιλβάνια των ΗΠΑ. Ο Γκιουλέν λειτούργησε επί πολλά χρόνια ως ιεροκήρυκας, ρίχνοντας μεγάλο βάρος στη θρησκευτική κατήχηση και τον προσηλυτισμό όχι μόνο εντός της χώρας, αλλά και στις τάξεις των Τούρκων της διασποράς και κυρίως της Γερμανίας.

Ιδρυτής του κινήματος Χιζμέτ, ήταν ο εμπνευστής των ισλαμικών «διδασκαλείων» τα οποία, από τις αρχές της δεκαετίας του '80 μέχρι και σήμερα, παρακολούθησαν εκατομμύρια νέοι οι οποίοι, αποφοιτώντας, διεκδίκησαν και πήραν θέση σε ολόκληρο τον κρατικό μηχανισμό.

Όσο για το τρίτο στρατόπεδο, δεν είναι άλλο από τους «ερντογανικούς». Από τη στιγμή που το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης έφερε το «πολιτικό Ισλάμ» στην κυβέρνηση, στα τέλη του 2002, κατάφερε μέχρι σήμερα όχι απλώς να επιβιώσει, αλλά να κερδίσει πεντακάθαρα όλες τις μεγάλες εκλογικές και πολιτικές αναμετρήσεις. Στο διάστημα αυτό, απέτρεψε όλα τα σχέδια ανατροπής του (τα πιο γνωστά είναι οι υποθέσεις «Εργκενεκόν» και «Βαριοπούλα»), εκθέτοντας ανεπανόρθωτα το κεμαλικό κατεστημένο και τον στρατό, ενώ κατά διαστήματα και ολοένα πιο συχνά όσο περνούσαν τα χρόνια, εξαπέλυε επιχειρήσεις «εκκαθάρισης» σε διάφορους τομείς του κράτους. Πρακτικά, οι «ερντογανικοί» αποτελούν ένα «θραύσμα» του δεύτερου στρατοπέδου, ο μηχανισμός και η επιρροή του οποίου ήταν άλλωστε, μέχρι και πριν από 4-5 χρόνια, ο βασικός πυλώνας της ισχύος τους και ο εγγυητής της εξουσίας τους. Μέχρι τη στιγμή, βεβαίως, που η συγκεκριμένη «πανισλαμική» συμμαχία έσπασε, για λόγους που ελάχιστοι είναι σε θέση να γνωρίζουν με σαφήνεια.

Θα μπορούσαμε, παρ' όλα αυτά, να υποθέσουμε (μάλλον δικαίως) ότι δεν αποτελεί σύμπτωση το γεγονός ότι η ρήξη εκδηλώθηκε λίγο μετά το ξέσπασμα της «Αραβικής Άνοιξης» η οποία, με τη σειρά της, πυροδότησε μια σειρά βίαιες και κοσμογονικές ανακατατάξεις στις χώρες της περιοχής, οι οποίες ακόμη και σήμερα δεν έχουν ολοκληρωθεί. Τυχαίο δεν μπορεί να είναι ούτε το γεγονός ότι ο νέος γύρος που άνοιξε στην ιστορία της βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής έφερε στην επιφάνεια αφενός τις υπέρμετρες φιλοδοξίες της Τουρκίας του Ερντογάν και, αφετέρου, την έντονη δυσφορία των περιφερειακών δυνάμεων που διεκδικούν μερίδιο από την πίτα, αλλά και των Αμερικανών, που κάθε άλλο παρά θέλουν να δουν την Τουρκία σε ηγεμονικό ρόλο, με τον Ερντογάν στη θέση του «σουλτάνου».

Υπό αυτή την άποψη, η παρουσία του Γκιουλέν στο έδαφος των ΗΠΑ επί τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα, ίσως έδωσε στα επιτελεία του Λάνγκλεϊ και του Στίετ Ντιπάρτμεντ μια ακόμη εναλλακτική λύση. Ειδικά καθώς ο παλιός, καλός και πιστός τους φίλος, οι Τούρκοι στρατηγοί, είχαν πλέον αποδυναμωθεί και απαξιωθεί επικίνδυνα...

Πηγή: **PRIN**